

РЕЦЕНЗИЯ

На ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД на Красимира Любенова Дренска
ЗНАКОВО-СИМВОЛНО ЗНАЧЕНИЕ В ПРОИЗВЕДЕНИЯ НА ДЕКОРАТИВНО-ПРИЛОЖНИТЕ
ИЗКУСТВА В ОБУЧЕНИЕТО ПО ИЗОБРАЗИТЕЛНО ИЗКУСТВО ЗА 7. КЛАС НА
ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНОТО УЧИЛИЩЕ

С научен ръководител: проф. Д-р Лаура Димитрова

За присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ по професионално
направление 1.3. Педагогика на обучението по (Методика на обучението по
изобразително изкуство)

От проф. Анна Бояджиева

За публичната си защита Красимира Дренска е избрала тема на своя дисертационен труд с изключителна актуалност за съвременните образователни процеси. Значимостта на този избор е резултат от няколко важни предпоставки. От една страна, настоящият труд е мотивиран от творческите интереси на авторката в областта на декоративно-приложните изкуства, свързани със знаково-символната образност, от друга с въпроси, насочени към образованието по изобразително изкуство, отнасящи се към различни проблеми на педагогиката и изкуството, а от трета – липсата на изследване в посока на знаково-символното значение на произведенията в декоративно-приложните изкуства в рамките на обучението по изобразително изкуство в общообразователните училища. Извеждането на проблема по отношение на знаците и символите в изобразителното изкуство в самостоятелна тема, спомага да се уточнят параметрите на съставните елементи и процеси в тази обширна и многопосочна тема, включваща основни понятия за знак, символ, орнамент, декоративна композиция, идея, съдържание, изразни средства при художествените произведения. Целта е да се насочи внимание върху представата за техния съдържателен, пластически и технологичен характер и проектирането им в образователните процеси на българското училище.

За по-голяма точност, цитирам съдържанието и структурата на дисертационния труд: *Обем 211 страници, от които 180 страници са основен текст и 32 страници са приложения, отделени в самостоятелно книжно тяло. Структурата включва увод, три глави и заключителна част. Библиографията се състои от 77 заглавия, от които 52 са на кирилица, 6 са на латиница и 19 са интернет ресурси. Използвани са и нормативни документи, учебни програми и наредби утвърдени от МОН. Приложенията са 4 на брой и илюстрират съдържанието на трите глави. В дисертационния труд има 2 схеми, 12 диаграми и 8 таблици. В приложенията са включени общо 23 графики, 48 репродукции на произведения, 35 фотоса (снимки на ученически рисунки и на работния процес), 2 PowerPoint-презентации с общо 85 слайда и 2 тест-въпросници (диагностичен инструментариум)*

Уводът по класическа схема постулира целите, изяснява базата и обобщава основните работни дефиниции на изследването. Основен фокус на дисертацията е знаково-символното значение в произведенията на декоративно-приложните изкуства в посочената образователна категория.

Обект на изследването. По своята същност дисертационният труд е насочен към образованието и възпитанието на деца в начален и прогимназиален етап от тяхното обучение. Акцентът пада на обучението по изобразително изкуство с експеримент в 7-ми клас на общообразователното училище, с опит в декоративно-приложните изкуства и езика на знаците и символите.

Идеята е да се повиши визуалната грамотност, знаково – символното мислене и семиотично-познавателните компетентности на учениците от избрания клас.

Докторантката в своя труд представя концепция за експериментален методически модул.

Цел на изследователския проект е чрез педагогически експеримент, организиран и проведен от докторантката с използване на теоритични и емпирични методи, анализи и резултати, да се изгради методика на обучение по изобразително изкуство и да се изведе работещ методически модул. Създадени са критерии за оценяване, базирани на важни теоретични художествени принципи, като : 1. Умение за композиране 2. Умение за цветово изграждане 3. Отношение към задачата – завършеност и изпълнение 4. Творческо мислене 6. Оригиналност; 5. Знаково-символно мислене 7. Обосновка.

Интересен е подходът на докторантката при доказване на **актуалността** на проблема, при който се използва *идеята за съвременните технически средства* и бързината на комуникация /интернет, соц. мрежи, телевизия, мобилни устройства и т.н. /, като създаващи предпоставки за формирането на „нов“ информационен език. И тук се намесват знаците и символите, които подреждат света и връзките помежду ни. Не случайно в началото на дисертационния труд е поставен цитат на Конфуций: *„Знаци и символи управляват света, а не думи, нито закони.“*, който подсказва ориентацията на изследваната тема.

Поради многопластовия обхват на декоративно-приложните изкуства от форми, композиции, техники, материали с украсителна и/или утилитарна функция, докторантката организира своя труд в посока на знаково-символния език на произведенията, характерни за изобразителните изкуства. Засягат се и „науки“, свързани със символите и знаците като симеотика, философия, психологи, културология, митология, фолклористика, астрология и други.

Структура на дисертацията.

Първа глава: Теоретични аспекти на знаците и символите в семиотиката и изкуството. Както се разбира от заглавието, тук акцентът е насочен към двете основни посоки при

изследването на знаците и символите: **науката** - симеотика и **изкуството** – изобразително и декоративно- приложно. По своята същност знаците и символите носят в себе си закодирани послания и са инструменти с които чрез минимални изразни средства се предава максимално съдържание. Така „сложният психологически процес на общуване между автор – творба – публика провокира естетически чувства, но и мисловна дейност, създадени чрез кодовете и връзките между съставните елементи на композицията“. Художествените образи, изградени чрез форма, съдържание, иконография, контекст, конструират произведения, създадени с езика на изкуството. В докторантурата са обозначени всички елементи и видове композиции, изключително важни при създаване на художествени произведения с акцент върху декоративно – приложните изкуства, както и използваните материали.

Разглеждайки важността и неделимата връзка между формата и съдържанието в изкуството, докторантката, прави разлика при изящните и декоративно- приложните изкуства относно тяхната функция, като първите са натоварени с естетически послания, докато вторите са предимно с утилитарна функция и търсения в естетически план.

Орнаментът в декоративната композиция е широко застъпен в посочения труд, като основен носител на изображение с определено значение и като част от цялостната композиция. Той има съществено значение за декоративно-приложните изкуства, тъй като изпълнява функцията на украсителен елемент. Такива видове изкуства са керамиката, текстилът, металопластиката, дърворезбата и други, обвързани с живеенето, като форма на битуване на човека и неговата необходимост от предметен свят и естетика. Свързани са както с традиционните форми на художествените занаяти и народно творчество, така и със съвременните, при които дизайнерския предмет се превръща в изкуство. Украсата на едно произведение е натоварена не само с естетика, то носи и национални, културни, социални, религиозни белези от конкретна епоха. Както пише докторантката „Орнаментът е съществена част от материалната обществена култура на човечеството.“ Тя засяга класификацията на орнаментите, изключително важна при декоративните композиции, както и основните градивни елементи в едно изображение - точка, линия и образуванията от тях изначални форми и образи, като кръст, квадрат, триъгълник, кръг.

Следвайки логиката на развитие на изследването, са разгледани важни групи знаци и символи, носещи свои послания, като такива, вдъхновени от неживата и жива природа, природни явления и др. Застъпени са видовете орнаменти: растителен /флорален/, животински/зооморфен/, фантастичен, антропоморфен, които са с важно значение за декоративното изразяване и символика. Присъстват и **цветовете**, като „специфичен код“, като основна част от структурата на едно художествено произведение от гледна точка на тяхното символно значение и завършеност на композицията. Символиката на **числата**, присъстващи в труда има съществено значение при организирането на една декоративна композиция. Знаковият характер на **материалите** е изключително важен при декоративно- приложните изкуства, където той е една от основите, градящи

произведението, заедно с техниките на изпълнение, заложи в първоначалната идея на автора. Използването на различни видове материали като характер, структури и художествени възможности дават безкрайното разнообразие от изразни средства, така важни за изкуството.

Обобщение:

Орнаменталната композиция е термин, с който се означава построяването и структурирането на определени визуални елементи в изобразителното поле. Тя е хармонично съчетаване на основни елементи, като: линия, петно, форма, цвят, текстура, пространство. Принципите при организиране на композицията са: симетрия, асиметрия, баланс, контраст, ритъм, ротация, стил и други, които носят определено знаково- символно значение, дават структура и предават идеята на автора. Видовете композиции са: фигурални, геометрични, абстрактни, динамични /при съвременните аудиовизуални изкуства/. Те могат да бъдат- форматни /затворени/или безкрайни /отворени, с повтарящи се елементи/. Форматните композиции са квадратни, правоъгълни, кръгови, овални, триъгълни. Важно е да се обобщи, че декоративната композиция е съставена от знаци и символи, които имат естетическа функция, но и определено символно съдържание.

Втора глава: Педагогически аспекти на знаково символното значение в произведенията на декоративно – приложните изкуства в обучението по изобразително изкуство на общообразователното училище.

Тази глава от докторантския труд се занимава с **образованието** като национален приоритет на държавата. **Обучението**, като част от образователния процес влиза в тези параметри и трябва да е нормативно изградено – да има определени методология и учебен план с конкретно учебно съдържание с цел придобиване на знания, умения и компетентности от учащите.

Училищното образование и училището като институция са във фокуса на втора глава, с техните многообразни аспекти, които се стремят към единна цел - изграждане на пълноценни и образовани личности.

Фокусът на докторантурата обхваща обучението в общообразователната училищна подготовка с акцент върху 7. клас по изобразително изкуство, но са разгледани и предходните класове от 1. до 4., като начален етап на обучение, и 5. и 6., като прогимназиален етап. Обучението по изкуство, което включва и изобразителното изкуство е важен елемент от цялостното образование на учениците.

Обучението по изобразително изкуство в 7. Клас. Методика.

Възрастовата група от ученици от 7-клас е подбрана за експеримента от докторантката с мотива, че са натрупали „достатъчно знания и компетентности в естетическо, творческо и емоционално отношение“, като в случая се визира областта на декоративно- приложните

изкуства и заложената символика на орнаментите, знаците и символите, принципите на създаване на декоративни композиции, цвят, форма и т.н. Тук се включват и зрителното възприятие и фантазията, изразните средства и структурата на визуалната творба, свързани с конкретни художествено-творчески задачи.

Принципите на изследването от *първа глава* се проектират с успех в **таблиците и схемите**, съставени от докторантката при поставяне на учебните задачи и тяхното реализиране в материал, както и извеждането на изводи и концепции от учениците, участващи в проекта. Учебните задачи са провокация на тяхното мислене чрез знаци и символи, чието изразяване се постига с художествени средства, с цел извеждане на *експериментален методически модул*.

„Художествено-творческите задачи са израз на твърдението на дисертанта, че учебния предмет „Изобразително изкуство“ няма за основна цел да възпитава умения за рисуване, а познание и отношение към визуалните образи от всякакъв тип, отношение към изкуството, като средство за информация, отношение към произведението като посредник в определен комуникационен канал.“

Методическата концепция на експериментален методически модул за възприемане на произведения на декоративно-приложните изкуства със знаково-символно значение, *„представлява система от педагогически подходи за преподаване на теоретичен материал и художествени умения, които имат пряка връзка със знаково-символното значение в произведенията на декоративно-приложните изкуства. Готов модел, който може да се използва в преподавателската практика на учители по изобразително изкуство. Състои се от уроци, които включват лекционен блок (презентации), разговори и дискусии, творчески задачи“.*

Трета глава: Описание на Експериментален методически модул, свързан със знаково – символното значение в произведенията на декоративно- приложните изкуства в обучението по изобразително изкуство за 7. клас на общообразователното училище.

Описанието, резултатите и анализите от Експерименталния методически модул са изложени в тази глава. Тя се занимава с въпросите на практическото осъществяване на **проекта** на терен – училище, класна стая, експериментална група ученици, предварително проучване, входяща диагностика, същински експеримент /работа с ЕГ и КГ/, изходяща диагностика /резултати/.

Участват ученици от 7.Д клас на 32. СОУ „Св. Иван Рилски“ в гр. София, с общ брой 28, разделени в две групи- Експериментална група -ЕГ, участваща в проекта и Контролна група- КГ, която не взема участие в проекта - чийто резултати се сравняват в процеса на работата през втория учебен срок на учебната 2015-2016 година, с общ хорариум 51 часа годишно, разпределени по 2 часа на седмица.

Многократно визирахме в текста принципите на разработване на методическия модул, който съдържа уроци с теоретична информация и художествено-творчески задачи, съобразени с държавните образователни стандарти по изобразително изкуство за 7. клас, свързани с визуалната комуникация и грамотност на учениците, при разчитането на знаково-символното значение в произведения на декоративно-приложните изкуства. Това е един успешен педагогически експеримент, подложен на проучване чрез диагностичен инструментариум – **тест- въпросник**. Състои се от въпроси и диаграми, които установяват познавателната компетентност на учениците относно: видовете изобразителни изкуства, разликата между изащни и декоративни изкуства, принадлежност на художествените занаяти и народното творчество, понятията „декоративен“, „орнамент“, знаци и символи и др. *В процеса на работа се използват знаци, символи, цветове при създаване на композициите от учениците.*

Създадени са **критерии за оценяване**, които са: – умение за композиране, – умение за цветово изграждане, – отношение към задачата (интерес, мотивация)– творческо мислене– знаково-символно мислене, в работите на учениците, като получените резултати показват, че: *познавателното ниво на учениците от ЕГ се е повишило, а това на учениците от КГ почти не се е променило.*

Изводите, направени във връзка с настоящето изследване, са свързани с актуалността на основната тема, изведена като теоретично изучаване и практически творчески задачи, реализирани в училищна среда. Те показват, че Експерименталният методически модул функционира успешно в процеса на обучение по изобразително изкуство и дава положителни резултати.

Заклучение.

В дисертационният труд се акцентира върху въпроса за значимостта на знаците и символите в общовалентен смисъл и функционирането им в битието на човека. Изведени са стратегии за развитие на възпитаването на умение за знаково-символно мислене у подрастващите като важен аспект от тяхното социално адаптиране и визуална грамотност и възможности за по глобален комуникационен обхват. Добре изграденият научен апарат е сред силните страни на работата и съвместно с илюстративния ред умело подкрепя основните тези на изследването. *Авторефератът* към дисертацията също отговаря на изискванията относно резюмирането на основния текст и извеждане на неговия приносен характер. При опит за обща оценка на изследването трябва да отбележа, че в своята дисертация Красимира Дренска умело представя генеративната система за структуриране на оригинален методически модул за знаково - символното значение в произведенията на декоративно-приложните изкуства, отнасящ се до обучението по изобразително изкуство за 7. клас на общообразователното училище, който би могъл да бъде адаптиран в педагогическата практика. Приносите са ясно мотивирани и научно изведени. Стилът в дисертационния труд е ясен и логичен, систематизацията на фактите – напълно коректна. Изследването демонстрира широк кръгзор, позоваване на културните и исторически

процеси с ясно изведен професионален подход. В него са изказани и аргументирани редица собствени квалифицирани мнения, които имат своя приносен характер. Докторантката има необходимият брой публикации.

В заключение считам, че представеният труд е ценно в теоретичен план изследване, което има и своя приложен характер, като първо по рода си проучване на български език върху проблематиката на основни методически принципи и практики в обучението по изобразително изкуство с акцент върху декоративно-приложните изкуства, с цел усвояване на различни техники и материали, познаване на художествените занаяти и произведенията на българското народно творчество.

По тази причина убедено препоръчвам на уважаемото Научно жури да присъди на Красимира Дренска образователната и научна степен “доктор”.